

Fraters

Fraters,

**vrienden van vroeger
en vrienden van thans.**

Velen van u hebben hun kinderjaren en jeugd in Brabant doorgebracht. Daaraan te denken wekt schone herinneringen. Ge sluit uw ogen . . . de poorten van het heden gaan achter u toe en ge verblijft weer thuis tussen de mensen die u lief waren. Uw schommelwieg stond diep in de Kempen of in het hart van Brabant. Meestal waart ge er een van een talrijk kroost, want „het gaat en vermenigvuldigt u” werd door onze ouders naarstig beoefend. Uw ouders waren pronte mensen zonder uitzondering, vroom van aard, verankerd in de kerk en onderwierpen zich aan het gezag van pastoor en geestelijkheid.

Gij bent al vroeg uw eigen weg gegaan. Op zekere dag klapte de schoolpoort voor de laatste keer achter u toe; dit betekende niet het einde van een wetenschappelijke vorming want vriend- en maagschap wisten het al: „hij leert deur want daor stao unne heldere kop op.”

Op unne schone blauwe dag in het voorjaar stond ge dan met de gebruikelijke pet op en het goeie zondage pakske aan ergens op een perron of bij een tramhalte. Uw ouders gingen u afleveren bij de fraters in Tilburg of Goirle, want ge waart bestemd om frater-onderwijzer te worden. Ge droegt de koffer met den uitzet voorzichtig, onwennig om met zo'n ding om te gaan. Uw jongenshart was gespannen want gij verliet het ouderhuis . . . een jonge vogel vloog uit, een vreemde toekomst tegemoet. De reis benauwde u, want met het sein tot vertrek viel de slagboom onherroepelijk . . . de prille jeugdijaren bleven achter en voor u lag de vaagheid van het onbekende met de verwachting van de volkomen verandering der dagen. En aldus is het mij vergaan.

In de hoogste klas van de St. Annaschool te Tilburg, de school van frater Caecilius, was ook mijn roeping aan de orde gekomen. Voorlopig waren mijn verlangens naar de geestelijke staat niet verder gegaan dan het misdienaarschap. Ik had er nooit over gedacht om frater te worden en hoewel ik de zee nog nooit had gezien lokten mij de ongewisse baren omdat ik twee oudere neefjes had die op een zeevaartschool studeerden. Als zij met verlof thuis waren hadden zij verhalen die klonken als een klok. Ook ik zou zeeman worden. Frater Caecilius stak daar een stokje voor.

Caecilius had hart voor zijn jongens. Door zijn relaties bezorgde *hij de jongens, die de school gingen verlaten, passende werkkringen en adviseerde deze en gene om door te studeren.* Caecilius nam ook mij onderhanden. Bekwaam pedagoog die hij was begreep hij bliksems goed, dat de zee me lokte. Dat ik naar de zeevaartschool wilde was voor hem het bewijs, dat ik niet aan moeders pappot was gebonden en dat ik kon studeren wist hij. Handig speelde hij dit laatste uit. Als ik wilde studeren kon dat ook aan de kweekschool van de fraters, dan was ik tijdelijk van huis en frater Benignus, een klasseonderwijzer, ging er zich ook mee bemoeien. „Weet je wel”, zei Benignus, „dat zeelui aan God noch gebod doen . . . ? Daar komt niets van terecht . . .”

Ik was een ontvankelijke natuur en gevoelig voor geloof en geloofsbeleving. Dat ik naar de verdoemenis zou gaan leek me verschrikkelijk en dat mocht nooit gebeuren. Geen zeeman dus, ik werd frater want daar werden er in mijn klas nog meer frater. Noudje Horsten niet; die werd slager omdat ook zijn vader slager was, en Jozef Verrijt werd pastoor want die had al twee broers op het seminarie studeerden en drie broers die opgeleid werden voor frater-onderwijzer.

Ik vertelde thuis mijn besluit.

Nou weet ik niet meer wie het meest bedonderd keek . . . vader, moeder of ik. Moeder, met haar gereformeerde inslag, vond het helemaal niks . . .

Om aan zo'n levensstaat te beginnen, terwijl ik wegens mijn jonge jaren nog niet eens wist wat er in de wereld te koop was . . . het was te zot om los te lopen. Vader, vromer van aard en in zijn jonge jaren ook opgevoed bij de fraters, zag er wel iets in. Ik voelde me op dat moment ellendig. Ik zag er tegen op naar de kweekschool te vertrekken. Frater worden en dan de rokken aan . . . gelukkig dat dit nog vier jaren in het verschiep lag, en eerlijk gezegd, het zinde me niet. „Of vader eens wou komen *praten?*” vroeg *Caecilius* *daags daarop. Later heb ik iets van het gesprek vernomen.* „Daar zit geen fratervlees aan”, had vader gezegd. „Kun je nooit weten”, zei Caecilius . . . „Die komt terug tot schaand van de familie” . . . „Hij wordt er nooit slechter van, Robben . . . daar zijn er hier meer in de stad die het zo is vergaan . . . en ze hebben allemaal fatsoenlijk werk met de boord aan . . .”

Naar de kweekschool

Vader bracht me weg. Ik had, voor ik vertrok, nog even in het *wiegske gekeken waarin mijn jongste broertje Jozef ernstig ziek*

lag. Ik had als oudste veel met het manneke op . . . ik heb hem nooit meer terug gezien. Toen ik twee weken op de kweekschool was is ie gestorven, en het was voortaan een schoon engeltje in den hemel.

Wat vlinderachtig van aard bleven me de benauwenissen van het leven niet lang plagen. Mijn vertrek was daarom ook niet tragisch . . . moeder wuifde me na en vader in zijn zondagse pak begeleidde me trots als een pauw die zijn zoon gaat presenteren aan de wetenschap. Op het Korvelplein, waar de tramhalte was liepen meer vaders met hun zoon te ijsberen. Dat er vier, vijf tegelijk uit één parochie naar de kweekschool vertrokken was in die dagen geen zeldzaamheid. Vader sprak een bekende uit de parochie aan . . . het ging over ons en ik ving op: „ . . . 't is over al iets . . . en asser d'r kunnen aorden dan hebben ze laoter unnen onbezörgde kost . . .”

De fameuze Körvelse tram kwam sissend en knarsend aanrammelen . . . mijn hart klopte vlugger en in het korte stukske van Tilburg naar Goirle rekende ik af met mijn verleden in Tilburg.

De tram baande zich amechtig achter de bomen een weg naar Goirle en stopte lawaaiërig in de dorpse stilte van de Tilburgseweg in het voorjaar 1923. Wij benaderden de kweekschool door een smal steegje . . . het Varkensstraatje langs slager van Oirschot, en daar stond ik dan voor de kweekschool, in mijn ogen immens hoog oprijzend tussen lage burgermanshuizen.

De zware donkere kloosterdeuren openden zich geruisloos en een opvallend vriendelijk portierke op jaren ontving de nieuwkomers zeer minzaam. De oudelui waren zo verdwenen . . . en in een grote zaal bijeengedromd vergaapten we ons aan de geweldige ruimte . . . een der knapen sprak betutterd . . . „wenne grôôte zulder hebben ze hier . . .”.

Op de kweekschool

In het begin was er nog al wat dialect te beluisteren op de Kweek. Men kwam van heinde en verre en de meesten spraken d'r moerstaal.

De opvoeders deden d'r best om dat „dieventaaltje”, dat bewijs van onopgevoedheid, weg te vagen; we kregen les in de wellevendheid uit een boekje van Diepen en aan de perfecte uitspraak van het A.B.N. werd met veel zorg geschaafd.

Na een van de lessen in de wellevendheid werden we weer losgelaten en we stoven de speelplaats op. Wat het was weet ik

niet meer . . . lag het aan het weer, of aan de goedgeluimde frater die ons zo juist de houding en aanspreektoon van een ondergeschikte tegenover zijn meerdere aan de hand van Diepen had besproken . . . wie weet . . . maar als we nu eens netjes gingen vragen of we in de volgende les mochten roken . . . ?

Roken, was na een maand kweekschoolleven al een intens genot voor ons. De klasse-oudste en de klasse-benjamin werden de afgevaardigden. Met enkele beltikken werd de frater opgeroepen. Deze kwam tevoorschijn . . . vriendelijk . . . „Zo wat zal het zijn jongelui . . . ?” De oudste nam het woord . . . „of 't rôôke is . . . ?” De goede man stond sprakeloos . . . liep hoog rood aan en verdween vlugger dan hij gekomen was. Teruggekomen op de speelplaats werden de twee door de klasgenoten aangeklampt . . . „en wè heetie gezeej . . .” „Niks”, hakkelden de sukkels, „en we hebben 'm toch netjes gevraagd of 't rôôke was . . .” Zelf heb ik mijn dialect nooit kunnen verloochenen. Toen ik jaren later aan mijn „Prent van de Week” begon, ben ik ook nog aan het dichten geslagen; natuurlijk in het dialect. Als ge het over den volksmeens hèt dan kunde nie aandere . . .

In die tijd ontmoette ik regelmatig een oude leraar Nederlands van de Kweek; frater Chrysanthus.

Hij las en bekeek mijn wekelijkse pennevruchten al was het dan niet met algehele instemming, en in een der gesprekken tijdens zijn wekelijkse wandeling naar Villa Blanca, kwam de prent en het dialect aan de orde. „Ge moet het over een andere boeg gooien” zei Chrysanthus. „Probeer eens een plaatsje te veroveren in de grote landelijke pers . . . dat zou zakelijk bekeken ook veel meer opbrengen.” Ik verbaasde me . . . dacht aan de onthechting der aardse goederen, en ook aan zijn kloostergeloften waarin armoede een rol speelt en antwoordde: „Ik hecht niet aan geld Chrysanthus”, „Wat zeg je me daar jongeman . . . onbegrijpelijk . . . hoe kan dat nou in dit leven . . . ?” „Waarschijnlijk omdat ik mijn opvoeding heb genoten bij de fraters”.

Chrysanthus giechelde op hoge toon, „nou, goed is ie . . . maar verder dat dialect van jou. Ik veronderstel dat er zich zeker gebeurtenissen in je leven zullen voordoen waarbij ge aanwezig moet zijn, en wel in verplichte gelegenhedskleding. Houdt ge u daar dan aan waarde vriend . . . ?”

„Zeer zeker frater”. „Wel nu dan . . . als ik jouw dialectische teksten en gedichten lees dan is het of ge u daarin bij de lezers presenteert in hemd en borstrok . . . in slaapkamertenuet . . . Denk daar maar eens over na . . .” Chrysanthus wuifde heerlijk joviaal vaarwel, sloeg de majestueuze dreef in naar het riant gelegen lustoord „Villa Blanca”, waar zijn stoel, sigaar en een geurend kopje koffie reeds in blijde verwachting waren.

Dat was nou Chrysanthus . . . een heer . . . galant . . . een leraar die indruk op mij heeft gemaakt . . . een man die me wat heeft meegegeven voor het latere leven.

Wat dat betrof viel ik in Goirle met mijn gat in de boter. Ik vond er een leraren-team, jong nog, bezielde met idealen, mensen die wat in d'r mars hadden en de gave bezaten een jonge ontvankelijke ziel in vuur en vlam te zetten. Het is ondoenlijk om al deze mensen tot in de finesses te beschrijven. Ik vlieg van de hak op de tak en rijg mijn herinneringen aaneen tot een rapsodie waarin ik ook Dr. Xavier Smits opneem, in de twintiger jaren rector bij de fraters.

Dr. Xavier Smits was een markante geleerde, een zonderlinge figuur. Men zei dat hij een hekel had aan fraters. 's-Morgens voor de mislezing verscheen hij zeer slordig op het altaar. Als een verstrooide professor sloeg hij vlot een stuk der misviering over, en maakte een misdienaar hem hierop attent, dan antwoordde hij

laconiek: „hèdder iets mee te maoke menneke . . . gao op oew plaots zitte . . .”

In de godsdienstlessen was hij zeer orgineel en tijdens deze lessen ook een vaardig tekenaar. In een mum van tijd had hij het bord volgetekend, en dikwijls moest dan het bord in een bepaalde stand worden gezet, al was het op z'n kop. Lukte dit niet vlot en wekten de acrobatische toeren de lachlust op, dan werd de lacher onder de bank geveegd met . . . „laacht toch nie zôô stomme Schaikse papfrèèter . . .”. Kwam de man niet van Schaik dan was de pap natuurlijk in 'n andere negorij weggelepeld. De eerste kennismaking als godsdienstleraar verliep aldus: „Hoe hiete gij menneke . . .?” „Rombouts meneer”. „Rombouts, Rombouts, des afkomstig uit Vlaanderen. En gij daor menneke . . .?” „Ik hiet Spijkers, meneer.” „Zo. Spijkers, des 'n Tilburgs geslacht van de Tongerlose Hoef. En gij daor aachteraan, hoe hiete gij . . .?” „Robben meneer.” „De Robbes die komen van Udenhout . . . en veul kermisvolk.”

Dat laatste heb ik hem nooit kunnen vergeven. Het was de gewoonste zaak van de wereld dat we elke week onze biecht gingen spreken. Wij werden in die dagen zeer scrupuleus groot gebracht. De kuisheid was een heet hangijzer, voor bijzondere vriendschappen werd gewaakt en vrouwen waren zeer gevaarlijke wezens!

Aloysius was voor ons het toonbeeld van zuiverheid en wij waren er van overtuigd, dat deze heilige reeds in zijn baby-jaren uit kuisheidsoverwegingen de borst van zijn moeder moet hebben geweigerd.

Dr. Xavier Smits was onze biechtvader; hij was er evenzeer mee opgelaten als zijn biechtelingen. Daar ging geen week voorbij of de een of andere pekelzonde werd weer van stal gehaald, en steeds herhaalde de rector „dè klèèn mennekes geen kaod kosse doen. Onzen Lieven Heer is echt ginne politie-agent, die op hoeken en straoten stao te gluren of er iets mis gao” en dan informeerde hij belangstellend „of ge wel graag bij de fraters op de kweekschool waart en of ge wel echt frater wilde worden. Als ge voor de geestelijke staat waart geroepen, dan was het veel beter om naar het seminarie te gaan. Als ge soms plannen had dan moest ge maar eens komen praten en dan zorgde hij wel dat ge daar terecht kônt.”

Later is Dr. Xavier Smits pastoor geworden van de Reek. Ook daar bleef hij de onaantastbare figuur die meestal met de boeren aan het bakkeleien was. Een boer die op zijn standpunt bleef staan kreeg ten antwoord: „witte gij wel tegen wie degge

proat . . . wodde gij soms tegen de zon inspiere . . . ?”

Er bestond op de kweekschool een goede kameraadschap. De namen van de klasgenoten vergeet je nooit meer. Als ge na jaren toevalligerwijs deze klasgenoten weer eens ontmoet, dan is dat een verademing en steevast komen de vragen los . . . „Wat denkt ge van die en die . . . hoe vindt gij zijn optreden . . . hoe vindt ge de tucht op de Kweek, de opvoeding, de levensbeschouwing?” Het onderwijs was er gedegen; de dagen waren druk bezet en op de duur werd ge daar een blok-hengst.

Het is zo moeilijk die oude tijd en de mensen van toen te beoordelen, laat staan te veroordelen. God weet hoe de komende generatie over de mensheid van nu denkt, die veel van het oude al te makkelijk aan de kant heeft gezet.

Ik bezie een oude klasse-foto en daar staan ze dan, de latere Francois, Frederico, Etienne en David, mensen die trouw zijn gebleven aan het ideaal hunner jeugd en nog in leven zijn. Anderen hebben het tijdelijke reeds met het eeuwige verwisseld. En daar staan er ook die later tot schaand van de familie zijn teruggekomen . . . de mannekes die vroegtijdig d'r biezen hebben gepakt. Dat dit laatste gebeurde was niks bijzonders. Men rekende bij elke nieuwe lichting op een behoorlijk percentage „afval”.

De foto voor me is gemaakt op een koude herfstdag en dat moet beslist een woensdag- of zaterdagmiddag zijn geweest. Dan trokken we er op uit en de wandelingen waren een feestelijke onderbreking in de eentonige dagplanning. Schools geformeerd, in een lange rij onder toezicht van een surveillant, zag de Goirlese bevolking de meute door de straten trekken. Als een waakzame herdershond kwam de surveillant achteraan. De schaapkens mekkerden over de ingepompte leerstof der voorbije dagen . . . over tentames of toneeluitvoeringen die bij gelegenheid van een zilveren kloosterjubileum van een der leraren nog te wachten stonden; en een zilveren klooster-jubileum was in die dagen geen zeldzaamheid.

Wij waren op wandeling allen zeer stemmig gekleed. Hoge zwarte schoenen, lange zwarte kousen tot boven de knie, en in winterse dagen een overjas tot op de hielen, en ieder droeg de fameuze pet of klep.

In de onschuldige bol-bleke gezichten der pubers bungelde tussen de lippen een sigaar of pijp. Studenten die op de Kweek kwamen en nog nooit pijp of sigaar onder de neus hadden gehad, kwamen na enkele vacanties meestal als tobak-zuigers terug. Op de wandelingen trokken we her en der door Goirlese

landouwen. De belangstelling voor de primitieve landelijke schoonheid van Goirle is toen bij mij gewekt en de tochten langs de toenmalige kronkelende Leij waren bij velen zeer geliefd. Via het Watermolenstraatje stonden we plots buiten . . . een wijds panorama van weilanden, hoog opgaande bomen, verre einders bosranden, heidevelden, vennen en sloten . . . zomaar gepresenteerd door Gods gulle hand.

Het waren die kleine dingen, die kleur en smaak gaven aan mijn jeugd, kleine taferelen, onvergelijkelijk mooi, waarmee ge door de jaren heen zo vertrouwd bent geworden. Het is mij opgevallen dat de ras-echte Goirlenaar ook de liefde voor deze kleine dingen bezit en tot in de lengte van dagen enthousiast hierover spreekt. Waren wij eenmaal buiten, dan plukten de vol-ijverigsten onder ons bloem, blad of een of ander kruid voor de determinatie in de plantkundeles. In bloed-hete zomerdagen mochten we, na bekomen verlof, ons even nedervleien langs de Leij-oever. Het water stroomde verleidelijk fris onder onze voeten. We stikten in onze pronte kledij, en de schuchtere vraag rees of we niet efkes mochten „dokkelen”, oftewel pootjebaden. Frater surveillant kwam niet vlot met zijn toestemming over de brug. Hij was in dit geval verantwoordelijk voor de openbare eerbaarheid . . . schoenen en kousen moesten uit . . . de broek moest omhoog worden gestroopt tot boven de knie . . . Maar de hitte was niet te verdragen; zijn hoofd pulde barstens rood uit zijn knellend wit frater-boordje . . . dan streek de brave man wel eens over zijn celibatair frater-hart . . . vooruit dan maar . . . schoenen uit, maar de kousen aanhouden.

De meute plonste dan lawaaierig op een ondiepe plaats het water in. Ge zult er mee lachen lezer of lezeres, toch werden wij in die dagen beschouwd als normale mensen . . . en de man, die na veel wikken en wegen zijn fiat tot deze dokkel-partij had gegeven, was leraar opvoedkunde M.O. Bij een van deze water-balletten dook plotseling een klasgenoot geheel gekleed in een waterwiel en zwom weg . . . Het was een Bossenaar . . . iets geciviliseerder en brutaler dan de meesten van ons, die uit de Kempen of van Tilburg waren. Verbijsterd veerde de surveillant op en commandeerde: d'r uit . . . ! De jongeman gehoorzaamde en kroop grijnzend druipnat de kant op. Zowel voor opvoeder als dokkelaars was het een sensatie geweest. Alles wat verband hield met water was in die dagen voor een Brabander indrukwekkend, en dat een der onzen de verderfelijke zwemsport meester was, was zeer bedenkelijk voor de persoon in kwestie. In

Dokkelen...

een pront braaf Brabants gezin werd niet over zwemmen gesproken, want zwemmen was vies.

Met het water tussen de tenen en klamme broek om de smalle billen trok de karavaan weer huiswaarts. Enige weken later verdween de Bossenaar geruisloos van de kweekschool.

Ik dank God op mijn blote knieën dat mijn „roeping” mij naar de fraters heeft gedreven. Zij hebben mij geleid en begeleid in de moeilijke jaren. Het was een lotje uit de loterij als oudste uit een groot gezin de kans te krijgen daar te kunnen studeren. Het merendeel der kinderen uit de grote werkmansgezinnen verdween in de fabrieken en werkplaatsen; aan bijzondere begaafdheid werd meestal geen aandacht geschonken en hun enige taak was zo vlug mogelijk aan de kost te geraken en de lasten thuis mee helpen te verlichten.

Door de grote belangstelling en het gedegen vakmanschap der kweekschoolleraren, hadden ze al vlug door wat voor spek zij in de kuip hadden. Persoonlijk heb ik zeer veel te danken aan de leraar tekenen en de leraren geschiedenis en nederlands.

Chrysanthus gaf nederlands en was tevens de organisator van de Literaire avonden. Chrysanthus was een dramatisch figuur, die op wandeling zijnde, wees op de schoonheid „die is in alle dingen”. In vervoering staande onder het groene loverdak der bossen zong hij als verrukt: jongens bezie dit alles . . . zie die machtige stammen onder het hemel-hoge taggewelf . . . compleet een kathedraal van ongekorven hout . . .

Frater Anasthasius, de teken-leraar, was een gelijkmatig man, de rust zelve. Het bestond niet dat deze natuur als artiest kon exploderen. Hij kopieerde veel en in de tekenklas stelde hij zich geruisloos achter de klungels op, nam soms de tekenstift over om met enige schroom een twijfelachtige harde lijn te zetten. Voor geschiedenis hadden we twee geweldenaars. Eerst frater Victorianus Klaassen en daarna Frater Prudentius, een echte Brabantse volbloed. Breed gebarend schilderde Prudentius de historische achtergronden, we zagen de Romeinen hier op de Regte Hei bivakkeren en de Batavieren de Leij afzakken . . . we verfoeiden hartgrondig de stiekeme streken der Staatse overheid en als fiere Brabanders schaamden we ons, dat we een tijd lang tot Generaliteitsland waren gedegradeerd. „En de andere leraren?”, vraagt u. Ik had ontzag voor hun wetenschap maar ongelukkigerwijs weinig zin en dus geen aanleg voor hun materie . . . eerlijk gezegd, ik was dikwijls een klos aan het been. Zij waren niet te beroerd om, buiten de normale lessuren om, nog

bij te werken. Meermalen hieven zij hun armen hopeloos ten hemel . . . alweer een artistiek begaafde, dus stom, immuun voor ons vak. Het werd je toch maar gezegd.

Ik had het geluk op de kweek een begaafde pientere jongeman als tafelgebuur te hebben, Karel Vinken. Ik behoorde tot de ouderen van mijn klas en Karel tot de jongsten van zijn lichting. De klassen onderling hadden geen contact en aan deze scheiding werd zeer streng de hand gehouden, zelfs op de speelplaats waren gesprekken verboden.

In de refter zaten de kwekelingen volgens anciënniteit der klassen aan tafel en in de grensgevallen werden wel gesprekken gevoerd. Zodoende sprak ik van mijn tafelgenoot Karel.

Deze jongeman had interesse voor zaken waaraan „brains” te pas kwamen. Uit ervaring weet u, dat een welvoorzienere dis de voedingsbodem kan zijn voor verheven bespiegelingen. De geest, ontdaan van aardse zorgen, begeeft zich in hoger sferen en genoemde Karel borg een fantastische geest onder zijn hoge schedel. Wat ik te kort kwam had hij en hij was de gangmaker van onze „Tischreden” en sprak het Tilburgse dialect perfect. Karel had belangstelling voor allerlei gespuis en ongedierte . . . dresseerde veldmuizen, determineerde bloemen, rōcht en paonen en verzamelde en passant Tilburgse woorden en uitdrukkingen; aan dit laatste deed ik dapper mee. Ik wist niet, dat ik later van deze hobby, in combinatie met mijn aanleg voor tekenen, de mensheid nog eens van dienst kon zijn met de „Prent van de Week”. De kiem van deze prent is gelegd op de kweekschool van Goirle. In de jaren 1925-1926 werd de kweekschool verbouwd; de school werd uitgebreid met twee vleugels en een prachtige kapel werd aan het complex toegevoegd. Deze verbouwing bracht de nodige strubbelingen en ongemakken mee. In de kleine gemeenschap drong zo goed als niets door van wat er in de wereld te koop was. Nu waren de kwekelingen gedwongen buiten de muren, achter Huize Stella, hun speelluren door te brengen. De Goirlenaren zagen ons daar achter de bal jagen en een enkele keer werd een gesprek met de kwekelingen aangeknoopt. Deze gesprekken werden door de surveillanten niet getolereerd. Op een kwade dag vond ik onder de heg langs het kerkhof een enveloppe met brief.

Mijn nieuwsgierigheid was gewekt en al lezende krulden zich mijn neusvleugels. Het was een liefdesbrief; dat was geen dagelijkse kost voor mij. Ik liet een klasgenoot meesmulen van de inhoud en flapte er tussen neus en lippen uit: „Ze hiet Gonneke en zoo hiet ook 'n meske bij ons thuis in de straat.”

Daarna vloog ik weer als een razende achter de voetbal aan en dacht niet meer aan het epistel. Even later pikte de surveillant me op en bracht me naar het directeurskamertje. De grote baas zat daar reeds en keek me vernietigend aan. Zijn witte hand had de brief van onder de heg in een wurggreep . . . en of ik daar meer van wist . . . en wie Gonneke was, die bij ons thuis in de straat woonde . . . ?

„Dat is een buurmeisje, frater, en daar heb ik altijd mee gespeeld . . .”

„En wat heb jij daar mee gespeeld . . . ?”

Laat ik hier verder maar over zwijgen.

Frater directeur vond mijn gedrag zeer laakbaar en stelde mij voor na de vacantie niet meer op de kweekschool te verschijnen. Toen heb ik me met hand en tand verzet. Door deze verwijdering zou ik schande brengen over mijn ouders en verdere familie . . . en ik kon op dat moment niet meer zonder de kameraadschap van mijn klasgenoten . . . we waren één kudde en ook ik wilde beslist frater worden. De stugge houding van de directeur wankelde . . . ik moest na enige dagen nog maar eens terugkomen. Het was een opluchting voor me toen te horen, dat deze ontorende verwijdering niet zou doorgaan.

Het was gebruikelijk, dat we in het vierde jaar postulant werden; dan werden we bestoken met een insigne op de revers. ’

Ik had voor deze gelegenheid van thuis nog eens een nieuw costuum gekregen. Met zorg had ik de kamgaren lap gekozen, een prachtig stofke, maar opzichtig werelds van kleur. Mijn vader snapte daar geen bal van . . . hoe kon een jongeling, die bij wijze van spreken reeds met een been in de kloostercel stond, verslingerd zijn aan zo’n wulps „visgraotje” . . . ?

Ik kreeg mijn zin. ’t Is toch voor de laatste keer dat ik voor de kleermakerskosten opdraai . . . moet de goede man hebben gedacht.

Naar het noviciaat

Weer nam ik afscheid. Moeder bracht me nu naar het „fratersgat” in de Gasthuisstraat. Op weg daarheen sprak ik geen woord. Ik zag de huizenrij niet, die ik passeerde . . . soms klonk onwezenlijk ver moeders stem . . . „gaode wel gèere jonge . . . ge komt mar gerust terug as ’t oe daor niet zint . . . Ik zal er oe nie op aonkèèke . . .”

„Ben mar nie bang moeder . . . ik rukkit daor wel . . . Frater Prudentius zee dek ’n opgeruimde ziel ben, en die hebben ’t nie zo moeilijk in ’t klôôster. Ik heb beloofd dekket zeker ’n maand of

zis zal proberen . . . en hij zal vur me bidden heetie gezeej . . .”

„Zôô . . . heetie dè gezeej” antwoordde moeder laconiek.

Ik moest me melden op de kweekschool; de aanwezigheid van mijn kamerarden deed me goed . . . er kon weer een lach af en moeder vertrok met: „ik zieget wel . . . 't schèënt degge hier liever bent dan thuis . . .” . . . ik kreeg een hand van d'r en ze probeerde te lachen.

In de tijd dat ik intrad in de congegratie der Fraters van Onze Lieve Vrouw Moeder van Barmhartigheid, was Tilburg nog een grote rommelige stad. Fabrieken en kerken domineerden en op spitsuren zagen de straten zwart van de wevers, van de fraters en de nonnen. Voor alle partijen was het vroeg uit de veren geblazen en vooral de weverkes haastten zich al voor dag en dauw met d'r blauw drinkes-krökske naar de fabriek.

Het fraterhuis, Gasthuisstraat 68, lag als een formidabele kloostergemeenschap gevangen in een baaierd van voorbijrazende treinen, gillende stoomfluiten, stadsverkeer en kletterende echo's der fabrieksgetouwen.

In deze geestelijke bunker, in deze doolhof van gangen en gangetjes, kamers, leslokalen, refters en werkplaatsen zou ik als het zoveelste fraterke worden gevormd en opgeleid voor frater-onderwijzer.

We werden toevertrouwd aan een morsig - evenwel goedmoedig uitzierende novicenmeester, die ons bemoedigend op de schouder klopte. „Flinke kèèrels . . . flinke kèèrels . . .” sprak hij met nasale falset stem. „Kom mee naar het noviciaat” en in waggelgang ging hij ons langzaam voor.

De verschrikkelijke eentonigheid der dagen, die nu volgden maakten mijn geheugen glashelder. Zonder al te veel moeite herinnerde ik me de voorbije dagen van uur tot uur. Ik zie de snuivende, pijplurkende, eeuwig morsende novicenmeester nog voor me en hoor zijn aëthmatische ademhaling. Tijdens de conferenties luisterde ik gespannen naar zijn betoog . . . hij kwam eerlijk ouderwets over en het kwam niet in me op zijn woorden belachelijk te maken. Wat hij precies bedoelde met eerlijke royale zielen is me nog niet duidelijk. Hebben deze personen geen problemen of zijn ze in een kloostergemeenschap makkelijk hanteerbaar . . . ?

Volgens Edmundus (de novicenmeester) waren de royale zielen standvastig en verzekerd van hun zaligheid . . . want van de cel naar de hel, dat rijmt niet wel! Een der eerste dagen werd ik zo kaal geknipt als een luis. De knipperij wekte de lachlust op der andere medebroeders in Christus. Het resultaat was dan ook

verrassend. Een ongekend kopstuk kwam te voorschijn. Ik bekeek me in een raam en schaamde me voor mijn onbenullig voorkomen. Om mijn naaktheid te dekken plofte de coiffeur een calotje op mijn berooide schedel. Ook de anderen kwamen aan de beurt . . . en wraak is zoet.

Tijdens een recreatie-uurtje vertrouwde me novies Piet . . . in mijn ogen een royale ziel . . . een geheim toe. „Dat lappen ze me geen twee keer, Kees . . .” en hij wees op zijn kale glimmer . . . „ik trek er tussen uit . . .”

De volgende morgen rammelde de slaapzaalbel de toekomstige fraterkes uit de krib voor metten, lauden, meditatie en vroegmis. Ik haastte me naar de kapel, ofschoon dat tegen de religieuze waardigheid was . . . alles moest immers statig en beheerst gebeuren.

Royale Piet zat er al. Tijdens de meditatie streelde ik als het ware de knikkebollende knikker van Piet voor me. De volgende morgen was Piet foetsie.

De novicenmeester begon die dag wat vroeger aan zijn onderrichting . . . hij had dan ook iets bijzonders te zeggen. Piet was niet meer . . . d.w.z. bij de fraters. Het speet hem dat een uitverkoren ziel zo lichtzinnig met zijn roeping was omgesprongen. Piet, die arme ziel, had niet willen luisteren . . . hij was nog niet eens door de voordeur vertrokken maar als eef dief in de nacht over de tuinmuur geklommen . . .

In gedachten zag ik snode Piet buiten de muren aan de Klinkert in Gods vrije natuur rondzwerven.

's Avonds bezag ik op mijn cel mijn wulps wereldse plunje mee 't visgraotje. Nog enkele dagen en dan zou na de inkleding mijn costuum als overbodige ballast naar huis worden teruggestuurd. Ik zocht de zaligheid . . . van de cel naar de hel dat rijmt niet wel . . . ik had er waarachtig mijn beste pak dubbel en dik voor over.

Het lopen in een toog moet u niet te licht schikken . . . dat vereist een zekere vaardigheid.

Door moeder natuur met een paar lange stelten gezegend nam ik mijn passen in de aanvang veel te groot met gevolg dat mijn gescharrel over gods aardbodem werd vergezeld met een zoef-zoef . . . zoef-zoef der strak gespannen zwart lakense stof. Bij tegenwind slingerde het habijt zich achterwaarts om mijn spillebenen en nam de coupe aan van een rok-broek. Ik was dan genoodzaakt even stil te staan en het weerbarstige kleed met een ruk weer in de rust-val en plooiestand te brengen.

Uiteindelijk is alles maar een weet.

De eerste wandelingen na enkele maanden van afzondering waren steevast naar Sparrenhof, een boerderij van de fraters gelegen aan de Bredaseweg. Als zwarte vogels vlerkten we in groepen van drie onzeker door het stadse gedoe. Tot mijn grote verbazing groetten de voorbijgangers ons minzaam met de militaire groet, de hand aan de pet. Dat was een gewoonte van de brave Tilburgers, op de fraterscholen aangeleerd. De beleefdheid noodzaakte me mijn halve hoge zijje te lichten om daarna met twee handen het onwillige, onbuigzame krenge weer op de plaats rust te brengen, zodat ie niet over mijn oren zakte. De ingetogen schuwe blik, in de stad steeds grondwaarts gericht, werd buiten de stad weer open, vrij en frank.

Op Sparrenhof zoog ik mijn longen vol gezonde buitenlucht . . . ontembaar speelde ik daar dan met opgeschorte toog een partij voetbal, dat de stukken er af vlogen.

Meermalen moest de boerin die op de boerderij woonde de flarden van mijn gehavend kloosterkleed met een haastige zig-zag-steek weer aan mekaar lappen. Of de buitenwereld ons daar bezig heeft gezien . . . het is niet te hopen . . . veel kloosterlijke waardigheid was er tijdens de voetbalwedstrijd niet te bespeuren. Ik voelde me onder het spel kiplekker, de ouderwetse rouw-douw waar van nature geen fratervlees aanzat. Waar is die tijd gebleven? Sindsdien zijn er vele jaren over mijn hoofd gevaren. Ik ben bij de fraters weggegaan, en niet zomaar „op unne siebot” zo ze in Tilburg zeggen. Ik reed met een vuls te zwaore kreugel, bleef lang besluiteloos en heb na een retraite met mijn ogen dicht de knoop doorgehakt.

Het bericht thuis, dat ik naar huis kwam, werd daar met gemengde gevoelens ontvangen.

Zo ik later hoorde is mijn vader dagen niet te genaken geweest. Nu wandel ik bedachtzaam rond het oude fraterhuis in Goirle en filosofer over het verleden.

Ik maak de balans op . . . wat heb ik prijsgegeven . . . wat heb ik gewonnen? Heb ik er goed aan gedaan . . . ?

Ik heb de strijd later als getrouwde man nog jaren in mijn droom gestreden. Bij het ontwaken was het telkens een verademing, dat ik thuis langs moeder-de-vrouw lag en niet meer in de kloostergangen ronddoolde als een zoekende naar de bevrijdende uitgang.

Nu droom ik niet meer en dat is een goed teken.

De naakte waarheid staat voor me. Het fraterhuis krijgt voor het grootste gedeelte een andere bestemming. Dat is een hele ingreep in het oude beeld van de Goirlese samenleving. De tijd

Kwatelend - pratend en dampend als oorlogsschepen

dat ook hier het klooster nog een begrip was voor de katholieke Goirlenaren . . . dat de klok van de fraterskapel in alle vroegte de slapers in de omgeving meldde . . . de nieuwe dag is daar, rap uit de veren buurtgenoten . . . de tijd dat de speelplaats van de Kweek een klankbord was van uitgelaten pubers, die meenden tot de religieuze staat te zijn geroepen, en men de fraters de hun toevertrouwde kwekelingen langs de Goirlese dreven zag voeren, kwateland-pratend en dampend als oorlogsschepen . . . die tijd ligt reeds ver achter ons.

De lokalen staan hol en verlaten, de lange slaapzalen met de honderden cellen mijmeren dag in dag uit in alle jaargetijden, bij ochtendgloren en late avondschemering en beleven de stilte van een stervend verleden. De enkele pot die nog wordt gekookt in de reusachtige kazerne keuken doet grappig aan tegenover het zware keukengerei, dat zonder vuur staat te vernikkelen van chagrijn.

Hier woonden dan jaren geleden de fraters van de congregatie van Onze Lieve Vrouw, Moeder van Barmhartigheid, die onderwijs en leiding gaven aan de toekomstige fraterkes . . . hier woonden de fraters die de Goirlese jeugd het A.B.C. bijbrachten . . . hier leefde ook eens Thomas van Diessen met zijn vrouw Petronella van de Laar . . . hier staat nog het kopstuk van Thomaske, die te lelijk was om frater te worden. Ietwat mistroostig kijkt hij in de richting van de oude St. Jan met een gezicht van . . . dat ik dat allemaal nou nog moet meemaken.

Cees Robben